

แนวความคิด เรื่องกรรมในปรัชญาภควัตคีตา

คำว่าภควัตคีตา แปลว่า เพลงของพระเจ้า คัมภีร์ภควัตคีตา เป็นส่วนหนึ่งของมหากาพย์มหาภารตะ ตอนที่ เป็นคัมภีร์ภควัตคีตา เรียกว่าภิชมบรพ กล่าวถึงการสนทนาระหว่างท้าวอรชุนกับพระกฤษณะ ภควัตคีตา เป็นคัมภีร์ที่เป็นบทร้อยกรองที่มีชื่อเสียงที่สุดของอินเดียและมีอิทธิพลต่อชีวิตของชาวอินเดีย เนื้อหาของคัมภีร์แบ่งออกได้เป็น ๓ ตอน คือตอนที่ 1 แสดงการแสวงหาความรู้เรื่องตัวตน (Self) ว่า เป็นอมตะและเป็นส่วนหนึ่งของพรพ ตอนที่ 2 แสดง เรื่องความรู้เกี่ยวกับพระเจ้า ส่วนตอนที่ 3 เป็นการประมุคค์ ทศกปรัชญาสาขขยะ ข้อความแต่ละตอนนี้อย่างแบ่งออกตอนละ 6 บท รวม เป็น 1๘ บท คัมภีร์ภควัตคีตาเกิดขึ้น เมื่อไรนั้นไม่อาจกำหนดเวลาให้แน่นอนลงได้ แต่นักปราชญ์ส่วนมาก เห็นพ้องต้องกันว่าอยู่ในระยะไม่เกิน 200 ปี ก่อน ค.ศ. และผู้แต่งจะเป็นใครนั้นก็ยังคงถกเถียงกันอยู่ สันนิษฐานกันว่าผู้แต่งน่าจะเป็นนักศาสนาฮินดูไวชณณิกาย

ภควัตคีตาเป็นคัมภีร์ที่มีคำสอนเกี่ยวกับปรัชญา ศาสนา และจริยศาสตร์ แต่คัมภีร์นี้ชาวฮินดูไม่ได้ถือว่าเป็น ศรุติ อย่างคัมภีร์พระเวทและอุปนนิษัถ แต่ถือว่าเป็น สัมฤติ หรือ เรื่องที่เป็นประเพณีสืบต่อกันมา แนวความคิดและคำสอนของภควัตคีตา ส่วนใหญ่แล้วได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์อุปนนิษัถมีคำกล่าว เปรียบเทียบว่า อุปนนิษัถ เปรียบเสมือนโต ศรึกฤษณะ เปรียบเสมือนนางโคบาลผู้รักคนมโคอัน เป็นที่หวั่นจากอุปนนิษัถ ส่วนอรชุนผู้รับคำสอนจากพระกฤษณะนั้น เปรียบเสมือนลูกโคผู้ดื่บกินนมโค สาเหตุที่ทำให้เกิดภควัตคีตานี้มี เรื่องเล่าไว้ในมหาภารตะว่า กษัตริย์สองฝ่ายต่างเป็นพระญาติได้ทำสงครามกันที่ทุ่งกุฎเกชดระ ฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าฝ่าย เคารพ เป็นฝ่ายอธรรม วิฑูรโยชน

เป็นหัวหน้า อีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าฝ่ายปาณฑพ เป็นฝ่ายธรรม มีฤๅษี ๕๐๐ เป็นหัวหน้าและมีพระอนุชาหนึ่ง เป็นบุคคลสำคัญในภควิทศิดา คือท้าวอรชุน ก่อนทำสงครามกัน ทั้งสองฝ่ายได้ขอรับรองให้พระกฤษณะ ซึ่ง เป็นพระสหายและเป็นพระเจ้าช่วย เหลือ ฝ่ายปาณฑพได้เลือกเอาตัวพระกฤษณะ ผ่าน การขโมยเลือกเอากองทัพของพระกฤษณะ เนื่องจาก เป็นพระสหายของทั้งสองฝ่าย พระกฤษณะได้ขอเป็นเพียงสารถีขับรถให้อรชุนเท่านั้น ขณะที่ทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะทำสงครามกัน ท้าวอรชุนได้ขอมไปยังฝ่ายตรงข้าม เห็นแม่ทัพนายกอง ค่อยออกมาสวมแค้น เป็นญาติกันทั้งสิ้นก็ เกิดรู้สึกผิดใจทอดทิ้งถอยไปไม่อยากรบ พระกฤษณะจึงได้อธิบาย เหตุผลต่าง ๆ ให้ท้าวอรชุนฟังจนกลับใจออกรบ เหตุผลต่าง ๆ ที่พระกฤษณะได้แสดงไว้นั้นก็คือ เหตุผลที่อยู่ในคัมภีร์ภควิทศิดา หรือเรียกสั้น ๆ ว่าศิดา นี้เอง การสงครามครั้งนี้ทหารทั้งสองฝ่ายล้มตายลง เป็นจำนวนมาก ทราบศพกระจัดกระจาย เกือบหนึ่งภูเขา เกษตร ในที่สุดอรชุนก็ เป็นฝ่ายชนะสังหารแม่ทัพนายกองฝ่ายตรงข้ามซึ่งล้วนแต่ เป็นญาติตายหมดสิ้น

แนวความคิด เรื่องกรรมของภควิทศิดา เน้น เรื่องการกระทำ (กรรม โยคะ) ซึ่งตั้งอยู่บนชฎานหรือความรู้ และสนับสนุนด้วยความรักที่ขื่อพระเจ้า เป็น เจ้าสูงสุด จะทำให้สามารถหลุดพ้นจากวิญญูสงสาร บรรลุถึงความหลุดพ้นได้

เรื่องการกระทำ (กรรม โยคะ) นั้น ภควิทศิดา เน้น เป็นอย่างมากว่าไม่มีผู้ใด ซึ่งยังดำรงชีพอยู่จะสามารถหลุดกรรมหรือการกระทำ เสียได้โดยสิ้นเชิง คนทุกคนจะต้องมีการกระทำด้วยกันทั้งสิ้น เพราะส่วนประกอบของประภคฤๅ ๓ อย่าง คือ สัตวะ รชัส และณัส ทำให้เกิดมีกิริยาหรือการกระทำ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

"แต่โทษแต่ไรมาแล้ว ไม่มีใครเลยที่จะอยู่ได้แม้ชั่วขณะ
โดยไร้กระทำอะไรเลย เพราะทุก ๆ คนจะถูกภาวะอันเกิดจาก
ประภคณีสถิตินให้กระทำกรรม"¹

การกระทำกรรมนั้น ภควัตศีลดาสนให้กระทำกรรมที่เป็นกุศลอยู่สม่ำเสมอ
เพราะการกระทำกรรมที่เป็นกุศลจะนำไปสู่ความหลุดพ้นได้ นั่นก็คือ "ภควัตศีลดาสนว่า
เอกภพ (Universe) เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ได้ด้วยการกระทำ การหยุดนิ่งไม่ใช่อิสระภาพ
แต่หมายถึงการแตกดับ กิจกรรมทั้งหลายที่มนุษย์กระทำนั้น เป็นสิ่งที่ช่วยให้เอกภพ
ดำรงอยู่ได้ จึงเป็นหน้าที่ของทุก ๆ คนที่จะช่วยให้เอกภพของเราสามารถดำรงอยู่ได้
ต่อไปด้วยการกระทำของแต่ละคน"² ถ้าจะมองที่ร่างกายของเราหากเว้นจากการกระทำ
เสียแล้วก็ไม่สามารถจะเคลื่อนไหวได้ เช่น การหายใจ การกิน การดื่ม เป็นต้น ร่างกาย
ของเราจึงต้องกระทำอยู่ทุกขณะ ถ้าปราศจากการหายใจ ชีวิตของเราก็ต้องตาย เพราะ

---

¹"For no one can remain ever for a moment without doing work; every one is made to act helplessly by the impulses born of nature" III.5, quoted in S. Radhakrishnan. The Bhagavadgītā (Sinth Indian Reprint by Blackie & Son (India) Ltd., January 1977), P. 133.

²ดร.สุนทร ๓ ชังฮี, ปรัชญาอินเดียนประวัติดั้งเดิมและลัทธิ, หน้า ๑๗.

การหายใจเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ กิจกรรมต่าง ๆ ของร่างกาย ทั้งหลายก็เช่นกัน ถ้าหากทุก ๆ ส่วนหยุดการกระทำพร้อมกันทั้งหมดแล้ว ร่างกายของเรา ก็ไม่สามารถจะเคลื่อนไหวไปมาได้ ร่างกายนั้นจะเป็น เฝียงวัดธุระรวมคานะนั้น การกระทำจึงเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าร่างกายปราศจากการกระทำก็ไม่สามารถจะมีชีวิตอยู่ได้ ส่วนการกระทำกรณนั้นภควิธานสอนให้กระทำกรณที่เป็นกุศล ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

"ขอท่านจงกระทำกรณ (ที่เป็นกุศล) ให้สม่ำเสมอ การกระทำ
นั้นดีกว่าไม่กระทำ แม้ร่างกายของท่านเชื่อเรื่องการทำ
เสียแล้วก็ยอมเคลื่อนไหวไปไม่ได้"¹

✓ เราจะเห็นได้ว่าภควิธานนั้นไม่ได้ปฏิเสธการกระทำ ไม่ใช่การปฏิเสธโลก หรือปฏิเสธชีวิตสารภีธรรมด้วยการออกบวชเป็นฤาษีชีไพร ซึ่งเป็นการหนีโลก แต่เป็นการอยู่ในโลกพร้อมกับการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ด้วยความรู้สึกปล่อยวาง แม้กระทั่ง พระผู้เป็นเจ้าไม่มีการบดเคี้ยวจะต้องมากระทำอีกในโลก แต่ก็ทรงมากระทำกรณอีก เพราะว่าถ้าพระผู้เป็นเจ้าไม่ทรงกระทำกรณแล้ว บมนุษย์เราก็จะเอา เชื้อขงอย่างวางแบบ พระผู้เป็นเจ้าไม่ยอมทำอะไร ดังนั้นพระผู้เป็นเจ้าจึงต้องกระทำกรณ เพื่อที่จะให้โลก คงอยู่ต่อไป แต่การกระทำของพระผู้เป็นเจ้านั้นมุ่งที่จะทำการสงเคราะห์แก่ชาวโลก ไม่มีความผูกพันต่อการกระทำหรือไม่ติดข้องกับการกระทำ แบบอย่างที่ดีของพระผู้เป็นเจ้า ที่ทรงกระทำกรณนั้นมนุษย์ก็ได้เอาไป เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติต่อไปดังข้อความกล่าวว่

¹"Do thou thy allotted work, for action is better than inaction ; even the maintenance of thy physical life cannot be effected without action". III. 8, S. Radhakrishnan, The Bhagavadgītā, P. 135 .

"อุกร ปารถ (ท้าวอรชุน) อาตมาไม่มีกรรมอะไร
อีกแล้วที่จะต้องทำในไตรโลก ไม่มีอะไรที่ไม่ได้รับ
หรือสมควรได้รับอีก ถึงกระนั้นก็ดีอาตมาก็ยังดำรง
อยู่ในกรรมหรือการกระทำกรรมอยู่"

"อุกร ปารถ (ท้าวอรชุน) เพราะว่าถ้าอาตมา
ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการกระทำเสียเลย กลับจะสบายเสียอีก
มนุษย์ก็จะหันมาเอาอย่างอาตมาไปเสียหมด"

"ถ้าอาตมาจะเลิกกระทำกรรม โลกนี้ก็จะตกอยู่ในความ
หายนะ และอาตมาจะได้ชื่อว่า เป็นผู้ทำให้เสียวรรณะ
ล้างหลายวงศ์ประชา"

"อุกร ท่านเผ่าภารตะ (ท้าวอรชุน) คนใจขี้สงสัยขี้ง
อยู่ในกรรมที่เขากระทำ แต่คนฉลาด (ผู้รู้) ข้อมปราศจาก
การคิดขี้สงสัย มีความปราศณาที่จะสงสัยใคร่แก่ชาวโลก"¹

---

¹There is not for me, O Pārtha (Arjun), any work in the
these worlds which has to be done nor anything to be obtained
which has not been obtained; yet I am engaged in work"

"For, if ever I did not engage in work unwearied, O
Pārtha (Arjun), Men in every way follow my path"

"If I should cease to work, These worlds would fall in
ruin and I should be the creator of disordered life and destroy
these people"

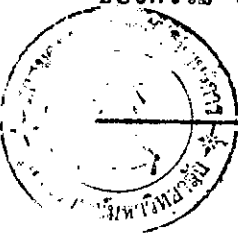
"As the unlearned act from attachment to their work, so
should the learned also act, O Bhārata (Arjun), but without any
attachment, with the desire to maintain the world - order" III.22-25,
Ibid. pp. 140-141.

ดังนั้นแนวความคิดเรื่องกรรมของภควัทคีตาจึงได้เน้นที่หลักปฏิบัติ (กรรมโยคะ) มาก เพราะถือว่าการจะละการกระทำอย่าง เดียวนั้นไม่สามารถจะบรรลุผลสำเร็จได้ จะต้องยึดหลักปฏิบัติด้วยจึงจะสามารถบรรลุความหลุดพ้น ดังข้อความกล่าวว่

"เพราะเหตุที่ละเว้นปฏิบัติทาดามหลักปฏิบัติ ฤษุขยจึงไม่ได้
เนกรวมขะ อันเป็นแดนสิ้นกรรม และเพียง เหตุละการกระทำ
อย่าง เดียวเท่านั้นก็ยังไม่ทำให้บรรลุผลสำเร็จได้"¹

"อุกรทำมยทาพาหุ (ท้าวอรชุน) การสละกรรมโดยปราศจาก
หลักปฏิบัติ (โยคะ) ย่อมบรรลุผลไดยาก ฤษุขุ้ประกอบโยคะ
คือปฏิบัติย่อมบรรลุถึงพรหมโดยไม่ว้า"²

ด้วยเหตุนี้การกระทำตามคำสอนของภควัทคีตา จึงหมายถึงการกระทำที่
ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นการปล่อยวาง การกระทำนั้นถือว่าเป็นหน้าที่ที่
จะต้องกระทำเพียงอย่างเดียว ส่วนผลใด ๆ ที่จะบังเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ผู้ปฏิบัติ
ตามคำสอนนี้ย่อมไม่สนใจและใส่ใจ การกระทำที่ปล่อยวางและไม่หวังผลตอบแทนนี้
เรียกว่า นีวฤศกรรม ถึงแม้บุคคลจะอยู่ในโลกนี้ก็ไม่ต้องกระทำกรรมแต่ไม่คิดเนื่องในผล
ของกรรม ไม่ให้การอยู่เฉย ๆ โดยไม่ทำอะไรเลย ดังข้อความต่อไปนี้

¹"Not by abstention from work does a man attain freedom
from action; nor by mere renunciation does he attain to his
perfection" III. 4, Ibid, P. 133.

²But renunciation, O Mighty - armed (Arjun), is difficult
to attain without yoga; the sage who is earnest in yoga (the way
of works) attains soon to the Absolute" V.6, Ibid, P. 176.

“เพราะฉะนั้นท่านจงปฏิบัติตลอดไปโดยไม่ติดข้องในผลของกรรม
เพราะว่าผู้กระทำกรรมดีโดยไม่ติดข้องผล (หวังผล)
ของกรรมย่อมได้รับความประเสริฐ”¹

“ผู้ใดสละแล้วซึ่งผลของกรรม ย่อมอยู่เป็นนิตย์ ไม่อาศัยอะไร ๆ
แม้เขาจะ เป็นผู้ประพฤติกกรรม เป็นอย่างดี แต่เขาก็ไม่ได้กระทำอะไร
เลย”²

อย่างไรก็ตามถ้าขงในแง่จิตวิทยาแล้ว มีทฤษฎีเห็นแย้งว่าการกระทำใด ๆ
ก็ตามที่ไม่มุ่งหวังผล หรือไม่สนใจต่อผลที่จะเกิดขึ้นนั้นย่อม เป็นไปไม่ได้เพราะว่าการ
กระทำใด ๆ ก็ตามต้องมีความมุ่งหวังให้เกิดผลขึ้นมาอย่างใดอย่างหนึ่งและสำหรับผู้ที่มิ
สัมพัทธ์กับบริบูรณ์แล้วย่อมจะทราบได้ว่า เมื่อกระทำอะไรลงไปแล้ว ผลจะเกิดขึ้น
ตามบางอย่างไร นอกจากนี้การกระทำต่าง ๆ นั้นก็ต้องมีจุดมุ่งหมายปลายทางเอาไว้
เพื่อจะได้มุ่งสู่จุดหมายปลายทางนั้น ๆ เมื่อพิจารณาในแง่นี้แล้ว การกระทำใด ๆ ก็ตาม
ที่ไม่มุ่งถึงผลที่จะเกิดขึ้นเลยนั้นย่อมไม่อาจเป็นไปได้

---

¹“Therefore, without attachment, perform always the work that has to be done, for man attains to the highest by doing work without attachment” III. 19, Ibid. P. 138.

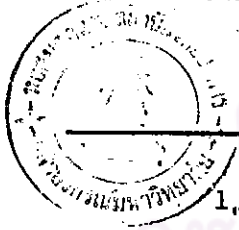
²“Having abandoned attachment to the fruit of works, ever content, without any kind of dependence, he does nothing though he is ever engaged in work” IV.20, Ibid, P. 164.

สำหรับในเรื่องนี้เป็นการกระทำที่กล่าวไว้ในภควัทคีตา หมายถึงการกระทำตามหน้าที่ที่ผู้กระทำไม่ได้มุ่งหวังผลที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ผู้ที่หลุดพ้นหรือบรรลุโยกยะแล้ว ย่อมเป็นผู้ที่อยู่เหนือสัจจริสัยของมนุษย์ การกระทำต่าง ๆ ของบุคคล เช่นนั้นย่อมปราศจากอุปาทานโดยอัตโนยัตติ กระทำลงไปเพราะ เหตุเพียงว่ามัน เป็นสิ่งที่ควรกระทำ หรือทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือของโลกเป็นสำคัญ ดังข้อความกล่าวไว้ว่า

"ผู้ใดกระทำความดีแล้วไม่ปรารถนาผลของกรรมาการไปตามหน้าที่ ผู้นั้นเป็นทั้งสันยาสี (ผู้สละ) และเป็นทั้งโยคะ (ผู้บำเพ็ญพรต) ส่วนผู้ใดเพียงแต่เลิกใช้ไฟศักดิ์สิทธิ์ และเพียงแต่ไม่ประกอบพิธีกรรมใด ๆ ผู้นั้นย่อมไม่ถือว่าเป็นทั้งสันยาสีและโยคี"¹

"ในเบื้องต้นบรรพชนมีศำหตมกเป็นต้น ได้ริบความสำ เร็จเพราะกรรมอน่างเดียว เมื่อท่านอรชุนเล็งเห็นความจำเป็นของการสงเคราะห์ประชาโลกแล้ว ควรกระทำความดีนั้น เกิด"²

ส่วนผู้ที่ยังไม่บรรลุลความหลุดพ้น ภควัทคีตาไม่ได้สอนให้ทำลายความอยากหรือความต้องการจนหมดสิ้น แต่สอนให้ประสานความต้องการของตน เข้ากับความ ต้องการสากล หรือความต้องการของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งเป็นความต้องการที่เป็นไปเพื่อ ความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิตทางศีลธรรม ดังนั้นการกระทำจึงกระทำไปโดยสำนึกว่าตนเองเป็นเพียง เครื่องมือหรืออุปกรณ์ของพระผู้เป็นเจ้า เพราะฉะนั้นจึงเป็นผู้ไม่

1. "He who does the work which he ought to do without seeking its fruit he is the samnyāsīn, he is the yogin, not he who does not light the sacred fire, and performs no rites." VI. 1, Ibid, p. 187.

2. "It was even by works that Janaka and others attained to perfection. Thou shouldst do works also with a view to the maintenance of the world " III. 20, Ibid. P. 139.

แปด เป็นอันด้วยบาปมลทินที่เกิดจากการกระทำนั้น ด้วยเหตุผลเช่นนี้การทำสงคราม
 ล้างผลาญอาชิตยิทรซึ่ง เป็นฝ่ายตรงข้ามของอรชุน จึงไม่ถือว่าเป็นการกระทำบาป
 เพราะถือว่าอรชุนได้กระทำตามหน้าที่ของตนซึ่งเป็นกษัตริย์ หน้าที่ของกษัตริย์เกิดจาก
 นิสยเดิมคือ ความกล้าหาญ ทรงเดช ความมั่นคง ความเข้มแข็ง ความไม่ครั้นคร้ามใน
 สงคราม บริจาคทาน และความสามารถในการปกครอง เมื่อกษัตริย์มีหน้าที่ในการรบ
 สิ่งที่จะต้องทำคือนำคนตายเป็นอันมากก็ตาย ในคำสอนของภควทศิदानั้นไม่ถือว่าเป็นบาป เพราะ
 ว่าเป็นการกระทำตามหน้าที่ของบรรณคน การทำตามหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดด้วยย่อมจะได้รับ
 ผลสำเร็จ ดังข้อความต่อไปนี้

"บุคคลที่เคร่งครัดตามหน้าที่ของตน ย่อมได้รับผลสำเร็จ ผู้ที่เคร่งครัด
 ต่อหน้าที่ของตน ได้รับผลสำเร็จอย่างไร ท่านจงฟังดังต่อไปนี้"

"ธรรมของตนเองทำไปให้เป็นผลสำเร็จ แม้จะไม่ดีนักก็ยังคงดีกว่า
 อาศัยธรรมของผู้อื่นที่ประสบความสำเร็จแล้ว บุคคลที่ทำการม
 ตามหน้าที่อันเหมาะสมแก่นิสัยพิเศษของตน ย่อมไม่ได้รับบาปเลย"¹

อย่างไรก็ตามกรรมที่ควรกระทำนั้น ภควทศิदानสอนให้กระทำได้แก่ ยัญ
 ทาน และตบะ สิ่งเหล่านี้ที่กล่าวมาไว้ควรละ เพราะว่าการทำการเหล่านี้จะช่วยทำให้
 ชำระ (ทิวาตมัน) บริสุทธิ และในการกระทำกรรมเหล่านี้ภควทศิदानก็สอนให้ไม่หวังผล

¹"Devoted each to his own duty man attains perfection.
 How one devoted to one's own duty, attains perfection, That do
 thou hear"

"Better is one's own law though imperfectly carried
 out than the law of another carried out perfectly. One does not
 incur sin when one does the duty ordained by one's own nature"
 XVIII. 45,47. Ibid. pp. 367-368.

ที่จะเกิดขึ้นแก่คน การกระทำนั้นก็จะต้องไม่ติดอยู่ในกรรม ดังข้อความกล่าวว่

"กรรมทั้งหลายอันได้แก่ ยัญ ทาน และตบะ เป็นสิ่งไม่ควรละ แต่เป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะว่ายัญ ทาน และตบะ เป็น เครื่องชำระให้บริสุทธิ์ของผู้ทั้งหลาย"

"แม้ว่ากรรมเหล่านี้ ควรกระทำโดยปราศจากความผูกพันและหวังผลตอบแทน จูกร ท่านปารถะ (ท้าวอรชุน) นี้เป็นความเห็นของอาตมาอย่างเด็ดขาด"¹

จึงเห็นได้ว่า กรรมโยคะนั้น สอนให้กระทำกรรมที่ควรกระทำ กระทำไปโดยไม่หวังผลไม่ติดเนื่องในกรรม เป็นการปล่อยวาง ถึงแม้จะต้องมีชีวิตอยู่ในโลกแต่ก็ต้องกระทำกรรม การกระทำกรรมที่ปล่อยวางไม่หวังผลตอบแทนนี้เรียกว่า นิเวศติกรรม ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ยังมีการกระทำอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้กระทำหวังผลตอบแทน มีความปรารถนา ความอยาก เราเรียกว่า ประเวศติกรรม การกระทำชนิดนี้ผู้กระทำหวังผลจากการกระทำ ต้องการความสุข เป็นความสุขที่เกิดจากกาย ความสุขที่เกิดจากผัสสะ ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดความทุกข์ ต้องมาคิดขบของเวียนว่ายตายเกิด ไม่สามารถ

¹"Acts of sacrifice, gift and penance are not to be relinquished but should be performed. For sacrifice, gift and penance are purifiers of the wise"

"But even these works ought to be performed, giving up attachment and desire for fruits. This O Pārtha (Arjun) is my decided and final view" XVIII. 5,6, Ibid. P. 353.

บรรลุความหลุดพ้นได้ ดังนั้นสิ่งที่ภควฑิศาสอนให้ละนั้นไม่ใช่การกระทำแต่เป็นความอยาก ความต้องการ การหวังผลตอบแทน ต้องไม่มีทั้งหังการหรือมมังการ (คือไม่มีความคิดเห็นผิดว่าร่างกายเป็นตัวเรา หรือเป็นของเรา) เมื่อสามารถกระทำได้ดังนี้แล้วจะสามารถบรรลุความหลุดพ้นได้ ไม่ต้องมาได้รับความทุกข์ยาก ไม่ต้องมาเรียนว่าตายเกิดอีกต่อไป เพราะความอยากนั้นเป็นเหตุให้มนุษย์ต้องมาเรียนว่าตายเกิด การละความอยากก็จะทำให้การเรียนว่าตายเกิดหมดสิ้นไป และสามารถบรรลุความหลุดพ้นได้ ดังข้อความต่อไปนี้

"สุกร มุตรนางกุนตี (ท้าวอรชุน) ความสุขอันเกิดจากสัมผัส เป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์โดยแท้ เป็นความสุขที่มีเบื้องต้น (เกิด) และมีที่สุด (ดับ) ผู้รู้ย่อมไม่ยินดีในความสุขเหล่านี้เลย"¹

"ผู้ใด ละกายทั้งปวงเสียได้ ไม่มีความปรารถนาต่อสิ่งใดไม่มี
อหังการหรือมมังการ ผู้นั้นย่อมบรรลุความหลุดพ้น"²

---

¹"Whatever pleasures are born of contacts (with objects) are only sources of sorrow, They have a beginning and on end, O Son of Kunti (Arjun), No wise man delights in them." V. 22, Ibid, P. 183.

²"He who abandons all desires and acts free from longing, without any sense of mineness or egotism, he attains to peace." II. 71, Ibid. P. 128.

"สิ่งละกามทั้งหลายอัน เป็น เหตุแห่งแดน เกิดให้หมดสิ้น
 บัณฑิตยั้งทั้งหลายด้วยใจทุกด้าน"¹

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าแนวความคิดของภควัทคีตานั้น เน้น เรื่องการกระทำ โดยให้หลัก (กรรมโยคะ) ซึ่งตั้งอยู่บนชกานหรือความรู้ โดยให้หลักทางขยะ การที่จะให้หลักกรรมโยคะอย่างเดียวนั้นไม่อาจจะสมบูรณ์ได้ถ้ายังขาดชกานโยคะ เพราะว่าชกานโยคะ เป็นสรรพวิธีแห่งการเข้าถึงความจริงอันเดียวกับความรู้ จุดประสงค์สำคัญของผู้นำเพียรซึ่งได้นามว่าโยคินั้น ได้แก่การเห็นแจ้งในอาตมัน ซึ่งการเห็นแจ้งนี้บุคคลจะไม่สามารถบรรลุถึงได้โดยปราศจากความรู้ การเห็นแจ้งในอาตมันหรือชีวาตมัน นั้นก็เห็นได้ว่า ชีวาตมันกับร่างกายเป็นสิ่งที่แตกต่างกัน ร่างกายนั้น เป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้มีการแตกดับ ส่วนชีวาตมันนั้นเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ ไม่แตกดับ เป็นตัวตนที่แท้จริง ไม่มีการเกิด การตาย ไม่ถูกทำลาย ใครจะทำอะไรก็ไม่ได้ (ไม่เป็นอะไร) และในขั้นสุดท้ายแล้วถ้ามองเห็นว่าอาตมันหรือชีวาตมัน ก็คือพรหมนั่นเอง เมื่อมีความรู้ความเข้าใจอย่างนี้แล้ว เรียกได้ว่าเป็นผู้เห็นแจ้งในความจริง เข้าถึงความจริงอันเดียวกับความรู้ ดังนั้นการเข้าใจว่าอาตมันหรือชีวาตมัน เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ถาวร นิรันดร ไม่มีการแตกดับ ไม่เคยเกิดไม่เคยตายนั้นจะต้องมีความรู้หรือได้รับญาณ ดังข้อความต่อไปนี้

"ชีวาตมันนี้ ไม่เคยเกิด ไม่เคยตาย ไม่ว่าในกาลไหน ๆ จะไม่เป็น
 ธิกเมื่อใดเป็นแล้ว ชีวาตมันนี้ไม่เกิด เที่ยงแต่เป็นนิรันดร. ถาวร
 เป็นเช่นนี้มาแต่ไหนแต่ไร เมื่อร่างกายถูกฆ่าตาย ชีวาตมันจะไม่ถูก
 ฆ่าตายด้วย"²

¹"Abandoning without exception all desires born of (selfish) will, restraining with the mind all the senses on every side." VI. 24. Ibid. P. 202.

²"He is never born, nor does he die at any time, nor having (once) Come to be will he again cease to be. He is unborn, eternal, permanent and primeval. He is not slain when the body is slain" II. 20. Ibid. P. 107.

จึงทำให้เราเกิดความเข้าใจได้ว่า การกระทำกรรมในคำสอนของภควิหิตินั้น การที่อรุณต้องฆ่าบรรดาพวกญาติต่าง ๆ ของตนตายไป ความจริงแล้วไม่มีผู้ฆ่าหรือผู้ถูกฆ่าเลย เพราะว่าร่างกายเรานั้นเป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้ถาวร แดกสลายไปตามเวลาและไม่ใช้ตัวตนที่แท้จริง แต่อาตมันหรือจิตอันเป็นสิ่งเที่ยงแท้และถาวร ใครฆ่าก็ไม่ตาย จึงไม่มีผู้ฆ่าหรือผู้ถูกฆ่า ในแนวความคิดนี้ที่เกิดจากการเชื่อว่า บุคคลแต่ละบุคคลมีอาตมันอาศัยอยู่ภายในตัวนั้น เป็นเพียงแต่เอาดาบสอดผ่านวัตถุเท่านั้นเอง เพราะว่าร่างกายเป็นเพียงวัตถุอย่างหนึ่ง ถึงอย่างไรก็ตามภควิหิตินาก็ยังถือว่า โยคะที่ปราศจากความรู้เป็นสิ่งที่หาประโยชน์แท้จริงไม่ได้ แม้ว่าผู้บำเพ็ญโยคะอาจสามารถควบคุมตนเองไม่ให้หุงช่านไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ได้ แต่ความโง่ยังไม่ขจัดกิเลสตัณหาให้หมดไปอย่างเด็ดขาดแล้วยังหาได้ชื่อว่า เป็นโยคีที่แท้จริงไม่ ก็เลสตัณหาจะถูกขจัดให้หมดไปได้ก็ด้วยความรู้แจ้งเท่านั้นภควิหิตินจึงให้ความสำคัญแก่ความรู้เป็นอย่างมาก ดังข้อความต่อไปนี้

"ถ้าหากว่า ท่านกระทำบาปอย่างหนักที่สุดกว่าบาปทั้งปวง
ท่านจะข้ามพ้นทะเลแห่งบาปทั้งปวงได้ด้วยเรือ คือหลักฐ์เท่านั้น"

"อรุณ ไฟอันรุ่งโรจน์ย่อมเผาไหม้จนเป็นเถ้าไม่ดับใด
ไฟคือญาณ ก็ย่อมเผากรรมทั้งปวงให้กลายเป็นเถ้าไปฉนั้น"

"ผู้มีศรัทธาในอาตมัน ฝึใจอยู่ในญาณและสำรวมอินทรีย์แล้ว
ย่อมได้รับญาณ เมื่อได้รับญาณแล้ว ต้องบรรลุตานทีอันประเสริฐในไม่ช้า"¹

¹"Even if thou shouldst be the most sinful of all sinness,
thou shalt cross over all evil by the boat of wisdom alone"

"As the fire which is kindled turns its fuel to ashes,
O Arjun, even so does the fire of wisdom turn to ashes all work."

"He who has faith, who is absorbed in it (i.e. wisdom)
and who has subdued his senses gains wisdom and having gained
wisdom he attains quickly the supreme peace." IV. 36,37,39. Ibid.

ภควิทศิศดาจึงให้ความสำคัญกับความรู้เป็นอย่างมาก และถือว่ากรรมทั้งหลาย
มีความรู้เป็นที่สุด เมื่อได้บรรลุถึงความรู้แล้ว บุคคลนั้นย่อมได้รับความสงบในไม่ช้า
ดังนั่นจึงทำให้เขาเข้าใจได้ว่า ไม่มีอะไรอื่นที่จะบรรลุผลดียิ่งไปกว่าความรู้ ผู้ที่บรรลุถึง
ความรู้แล้ว พระผู้เป็นเจ้าทรงถือว่าผู้มีความรู้แจ้ง เกี่ยวกับอาตมัน เป็นผู้วิเศษวิภาสกับ
พระองค์

คำสอนของภควิทศิศดา นั้น ได้สอนให้ใช้หลักรู้ หรือตาสางขณะ และหลักปฏิบัติ
หรือโยคะ ทั้งหลักรู้และหลักปฏิบัติต่างก็นำไปสู่ความหลุดพ้นด้วยกัน ถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
ก็จะทำให้การหลุดพ้น เป็นไปไม่สมบูรณ์ ดังนั้นถ้าบุคคลใด เห็นหลักรู้และหลักปฏิบัติ เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน บุคคลผู้นั้นถือว่ามีความเห็นที่ถูกต้อง ดังข้อความต่อไปนี้

"อุกร ท่านผู้ไม่เียงาย ในโลกนี้มีปฏิปทาอยู่สองอย่าง คายที่อาตมาได้
เคยกล่าวมาแล้ว เฉพาะพวกตาสางขณะใช้ปฏิปทาตายหลักรู้ เฉพาะ
พวกโยคะใช้ปฏิปทาตายหลักปฏิบัติ"¹

"สถานทีซึ่งได้รับด้วยหลักรู้ก็ต้องได้ด้วยหลักปฏิบัติ ด้วย ผู้ใด เห็นหลักรู้และ
หลักปฏิบัติ เป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน ผู้นั้นชื่อว่าเห็นถูกต้อง"²

---

¹"O, blameless One, in this world a two-fold way of life
has been taught of yore by Me, the path of Knowledge for men of
Contemplation and that of works for men of action III.3 Ibid.
P. 132.

²"The status which is obtained by men of renunciation is
reached by men of action also. He who see that the ways of
renunciation and of action are one, he sees (truly). V.5.Ibid.
P. 176.

ในส่วนที่เกี่ยวกับภักดีโยคะนั้น ภควัทคีตาถือว่า ความภักดีจัดเป็นกรรมอย่างหนึ่ง เพราะความภักดีตามนัยแห่งปฐกถาภักดีดาหมายถึงการให้บริการแก่พระผู้เป็นเจ้า โดยปราศจากการหวังผลตอบแทน กระทำไปโดยความจงรักภักดีต่อพระองค์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ อย่างไรก็ตามภักดีโยคะโดยความหมายตามตัวอักษรแล้วแปลว่า การประกอบความภักดี ดังนั้นความภักดีของภควัทคีตาถึงแม้ว่าจะกระทำไปโดยไม่หวังผลใด ๆ ก็ตาม ถ้าหากปราศจากความรู้เสียแล้ว ก็ไม่อาจจะเห็นไปได้ จึงเห็นได้ว่าภักดีโยคะเป็นเช่นเดียวกับกรรมโยคะ นั่นก็คือภักดีโยคะจะแสดงออกได้โดยถูกต้องก็เฉพาะบุคคลที่มีผู้ หรือผู้มีความรู้ที่แท้จริงเท่านั้น และผู้ที่มีความรู้ที่มีความรู้ที่แท้จริงเท่านั้นที่จะสามารถแสดง ความจงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าได้อย่างสมบูรณ์ เพราะฉะนั้นผู้ที่จงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าอย่างมั่นคงย่อมเป็นหลักประกันได้ว่า เขาจะได้รับความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้าอย่างแน่นอน ผู้ที่จงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าจะพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

"คนเหล่านี้ ผู้มีใจตั้งมั่นอยู่ใน เรา อย่างเดียว
เรา จะ เป็นผู้หลุดพ้นจากทะเลคือสังสารวัฏ อันเป็น
แดนมฤตยูโดยไม่นานเลย ท่านปาสะ (ท้าวอรชุน)"¹

ถึงแม้ว่าผู้ที่ภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า จะเป็นคนชั่วช้าดำทราวมเพียงใดก็ตาม คำสอนของภควัทคีตานั้นได้ให้ความสำคัญของการภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่าถึงแม้ใครก็ตามที่เป็นคนชั่วช้า แต่เมื่อมาจงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าอย่างเดียว ผู้นั้นก็จะกลายเป็น

¹"These whose thoughts are set on Me, I straightway deliver from the ocean of death - bound existence, O Pārtha (Arjun)." XII.7. Ibid. P. 294.

เป็นคนดีไปเลย และผู้นั้นก็จะเป็นผู้ที่นิยมนั่งอยู่ในธรรมบรรลุนิพพาน ความภักดี
ที่กล่าวถึงในคัมภีร์ภควัทคีตาจึงหมายถึงความภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าที่วิหิตน ซึ่งเรียกว่า
บุรีโชคตมะ ผู้ที่ภักดีมอบตนเองให้โดยสิ้นเชิง เป็นการมอบตนเองให้แก่พระผู้เป็นเจ้า
และการข่ม เทความศรัทธาเลื่อมใสให้แก่พระองค์อย่างเต็มที่ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วพระผู้-
เป็นเจ้าก็จะช่วยให้หลุดพ้นจากบาปทั้งปวงและกลับกลายเป็นคนที่ดีได้ ดังข้อความต่อไปนี้

"แม้หากว่า ผู้ประพฤติดำทราญ นูชาเรา โดยไม่ภักดีต่อสิ่งอื่น
ใดแล้ว ควรถือว่าเขาเป็นคนดีโดยแท้ เพราะว่าเขามีความตั้งใจ
ทอญ"

"เขาจะกลายเป็นผู้ที่นิยมนั่งอยู่ในธรรมโดยเร็ว และได้รับศานติสุข
เป็นนิรันดร์ อูกร บุคธนางกุนตี (ท้าวอรชุน) จงรู้เสียเถิดว่า ผู้ภักดีต่อเรา
ย่อมไม่เสื่อมเสีย"

"อูกร ปารดะ (ท้าวอรชุน) เพราะว่าผู้ซึ่งมีบาปเป็นบ่อเกิด, สดศรี,
แผลศย์ และกุกฏร์ บุคคธเหล่านี้เมื่อได้อำกัยเรา มันลงแล้ว ย่อมบรรลุนิ-
พพานคดียได้"¹

¹"Even if a man of the most vile conduct worships me
with undistracted devotion, he must be reckoned as righteous for
he has rightly resolved."

"Swiftly does he become a soul of righteousness and
obtain lasting peace. O Son of Kunti (Arjun), know thou for
certain that My devotee perishes never."

"For those who take refuge in Me, O Pārtha (Arjun),
though they are lowly born, women, Vais̥yas, as well as Sūdras,
they also attain to the highest goal." IX. 30-32. Ibid. pp.251-252.

"ท่านจงสละภาระธรรมทั้งหลายเสีย ถึง เรา อย่างเดียวเป็นสรณะ
อย่าเศร้าโศกไปเลย เราจะปลดเปลื้องท่านให้พ้นจากบาปทั้งปวง"¹

ความนัยคำสอนของภควัทคีตา จะเห็นได้ว่า พระผู้เป็นเจ้าจะเป็นผู้คือผู้ที่
จงรักภักดีต่อพระองค์ขึ้นมาจากสังสารวัฏ ความจงรักภักดีต่อพระผู้เป็น เจ้าจึงเป็น
ความภักดีที่จะช่วยให้ผู้ที่จงรักภักดีได้รับการช่วยเหลือให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง
"เมื่อความจงรักภักดีมีความสมบูรณ์เต็มที่แล้ว บุคคลที่มีความรักภักดีก็จะ เขารวม เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกับพระผู้เป็น เจ้า แล้วดำรงอยู่ในฐานะแห่งความสุขทางจิตอันสูงสุด จากนั้นทั้ง
พระผู้เป็น เจ้าและผู้จงรักภักดีก็จะปรากฏ เป็นสิริสดับต์ เดียวกัน"²

เราจะเห็นได้ว่าในแนวคำสอนเรื่องกรรมนั้น ภควัทคีตาได้รวมเอาทั้ง
กรรมโยคะ ภักดีโยคะ และชฎานโยคะ เข้าไว้ด้วยกัน โดยที่กรรมโยคะและภักดีโยคะ
นั้น ตั้งอยู่บนชฎานโยคะ ในอันที่จะบรรลุถึงซึ่งความหลุดพ้น

เกี่ยวกับผลของกรรมตามคำสอนของภควัทคีตา ได้แบ่งผลของการกระทำ
ออกเป็น ๓ ประเภท คือ ผลของกรรมที่ดีล้วน ๆ อย่างหนึ่ง ผลของกรรมที่ไม่ดีล้วน ๆ
อย่างหนึ่ง และผลของกรรมทั้งดีและไม่ดีสักอย่างหนึ่ง ถึงอย่างไรก็ตามผลของกรรม
จะไม่เกิดขึ้นแก่ผู้ที่กระทำกรรมตามหน้าที่ หรือผู้ที่ละผลของกรรมเลย แต่จะให้ผลแก่ผู้ที่
ยังมีความอยาก ความต้องการผลของกรรมอยู่ ดังข้อความตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า

¹"Abandoning all duties, come to Me alone for shelter-

Be not grieved, for I shall release thee from all evils"

XVIII. 66. Ibid. P. 378.

²"ดร.สุนทร ณ รังษี, ปรัชญาอินเดียนและลัทธิ, หน้า 41.

"ผลแห่งกรรมมีสามอย่างคือ ดีล้วน ๆ ไม่ดีล้วน ๆ และระคนกันทั้งสอง
อย่าง ย่อมให้ผลแก่ผู้ไม่สละเพื่อละโลกไปแล้ว แต่จะไม่ให้ผลแก่สันยาสี
เลย"¹

สำหรับกรรมดีกรรมชั่วที่กระทำขึ้น ภควทก็ดำใจว่า สิ่งที่จะทำกรรมก็คือประภคติ
ส่วนอาตมฉันนั้นไม่ใช่เป็นผู้กระทำกรรมแต่อย่างใด ประภคติเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ โลกและทุกสิ่งทุก
อย่างเกิดจากประภคติ โดยวิวัฒนาการออกมาจากประภคติ สิ่งที่เกิดจากประภคตินั้นไม่
เที่ยงแท้เปลี่ยนแปลง มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และแตกสลายไป ประภคติประกอบด้วยคุณะ ๓ อย่าง
คือ สัตวะ รัชส และคยัส ส่วนประกอบของประภคติทั้ง ๓ อย่างนี้ ทำให้เกิดนิกริยาหรือการ
กระทำ สัตวะเห็นขึ้นอยู่กับญาณ เป็นส่วนดี ไม่มีขลังใจ ไม่ติดเนื่องในความสุข รัชสเป็นส่วน
ที่ขึ้นอยู่กับตัณหา ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว ความกระปรี้กระเปล่า คยัสเป็นส่วนที่ขึ้นอยู่กับ
อัญญาหรือความโง่เขลาทำให้เกิดมีความประมาท เกียจคร้าน ความรู้สึกคับสน มีข้อความ
ตอนหนึ่งซึ่งกล่าวถึงคุณะของประภคติเป็นผู้กระทำกรรม ส่วนอาตมฉัน ไม่ได้เป็นผู้กระทำกรรม
เลยดังนี้

"กรรมทั้งหลายถูกคุณะของประภคติ กระทำอยู่ทุกประการ ผู้ที่มีใจ
อันหลงด้วยอหังการ ย่อมเข้าใจว่า คนเลงเป็นผู้กระทำ"²

¹"Pleasant, unpleasant and mined-threefold is the fruit
of action accruing after death to those who have not relinquished:
There is none whatever for those who have renounced." XVIII. 12,
S. Radhakrishwan, The Bhagavadgita, pp. 354-355.

²"While all kinds of work are done by the modes of nature,
he whose soul is bewildered by the self - sense thinks " I am the
doer" III.27. Ibid. P. 143.

การกระทำกรรมดี หรือไม่ดี จึงขึ้นอยู่กับประภคิที่ประกอบด้วยคุณะทั้งสาม ที่กล่าวมาแล้ว บุคคลจะกระทำกรรมดีหรือชั่ว จึงขึ้นอยู่กับคุณะทั้งสาม ถ้ากรรมใด ผู้ที่กระทำไม่ประสงคผลของกรรม ปราศจากการคิดข้อนอง ไม่รู้สึกยินดีในร้าย มีความสม่ำเสมอ จัดเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยสัจจะ กรรมใดที่ผู้กระทำกรรม กระทำด้วยความอยาก ความปรารถนา มีอหังการ การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยรชัส แต่ถ้ากรรมใดที่ผู้กระทำ กระทำโดยไมพะไร้ยั้งแก่กัน คิดโอง จัดเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยคัมภัส ดังข้อความที่กล่าวต่อไปนี้

"กรรมใดที่กระทำลงไปแล้วไม่มีข้อผูกพัน ไม่มีความยินดีหรือยินดีร้าย และไม่หวังผลตอบแทน กรรมนั้นท่านกล่าวว่า เป็นการกระทำอันประกอบด้วยสัจจะ"

"แต่กรรมใดที่กระทำลงไปด้วยความปรารถนากาย และเต็มไปด้วยอหังการ หรือพยายามกระทำเพื่อตนเองกรรมนั้นท่านกล่าวว่า เป็นการกระทำอันประกอบด้วยรชัส"

"กรรมใดที่กระทำด้วยไมพะไร้ยั้ง (ความโง่) โดยมีได้คิดถึงผลภายหลัง หรือความเสียหายและอันตราย ตลอดจนไม่คำนึงถึงความสามารถของคนอื่น กรรมนั้นท่านว่าเป็นการกระทำอันประกอบด้วย คัมภัส"¹

¹"An action which is obligatory, which is performed without attachment, without love of hate by one undesirous of fruit, that is said to be of "goodness". "

"But that action which is done in great strain by one who seeks to gratify his desires or is impelled by self-sense, is said to be of the nature of "passion" . "

"The action which is undertaken through ignorance, without regard to consequences to loss and injury and without regard to one's human capacity. That is said to be of "dullness". "

XVIII.23-25. Ibid. pp. 359-360.

ในแนวความคิด เรื่องการเกิดใหม่นั้น ภควทศิตาได้กล่าวถึงการเกิดใหม่ของบุคคลว่า แต่ละบุคคลได้ผ่านการเกิดและการตายซ้ำกับคนละมาก ๆ แล้ว พระผู้เป็นเจ้าทรงรู้การเกิดของแต่ละบุคคลว่าผ่านมาแล้วคนละเท่าไร แต่ตัวเราเองนั้นไม่สามารถจะรู้การเกิดของเราว่าผ่านมาแล้วคนละเท่าไร ดังข้อความต่อไปนี้

"อูกร ท้าวอรชุน การเกิดของเรา และของท่าน
ได้ผ่านกันมาแล้วคนละมาก ๆ ปรันตปะ (ท้าวอรชุน)
เรา รู้การเกิด เหล่านั้นทั้งหมด แต่ท่านยังไม่รู้"¹

นอกจากนี้ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ในภควทศิตาได้กล่าวถึงว่า เมื่อบุคคลตายแล้วก็ต้องเกิด เกิดแล้วก็ต้องตาย ดังข้อความต่อไปนี้

"เพราะความแน่นอนมืออยู่ว่า เกิดแล้วต้องตาย และตายแล้วก็ต้อง
เกิดอีก เพราะฉะนั้นท่านไม่ควรเสียใจในสิ่งซึ่งจะหลบหนีไม่ได้"²

เกี่ยวกับขบวนการเกิดการตายของบุคคล ภควทศิตาเชื่อว่าเมื่อคนเราตายไป สิวาดมันก็จะออกจากร่างเก่า แล้วไปอาศัยในร่างใหม่ ซึ่งเปรียบเต็มแล้วเหมือนกับคนถอดเครื่องนุ่งห่มอันเก่า แล้วสวมชุดเครื่องนุ่งห่มอันใหม่ ร่างกายเท่านั้นที่แตกสลายไป

¹"Many are My lives that are past, and thine also,
O Arjun, all of them I know but thou knowest not, O Scourge
of the foe (Arjuna)" IV. 5 Ibid, P. 153.

²"For to the one that is born death is certain and
certain is birth for the one that has died. Therefore for
what is unavoidable, thou shouldst not grieve. " II. 27,
Ibid, P. 110.

แต่ชีวิตมัน เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ ไม่สูญ ไม่ถูกทำลาย ดังนั้นร่างกาย จึง เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ เปรียบ เหมือนกับ เสื้อผ้าชุดเก่า และชีวิตมันก็ไปอาศัยในร่างใหม่อีกต่อไป ขบวนการ เกิดการตายนี้ภควิหิตาได้มีแนวความคิด ดังข้อความต่อไปนี้

"เทวีสมณฑลถอดเครื่องนุ่งห่มอันเก่า แล้วสวมชุดอื่นซึ่งเป็นเครื่องใหม่
ชีวิตอันที่อาศัยร่างกายก็ฉับนั้นทิ้งร่างเก่าไปแล้ว เข้าสู่ร่างอื่นอัน เป็น
ร่างใหม่"¹

สำหรับการไม่เกิดใหม่นั้น บุคคลจะไป เกิดในที่ดีหรือ ไม่ดีก็ขึ้นอยู่กับกรรมดี หรือกรรมชั่ว ที่บุคคลนั้นได้กระทำ ภควิหิตาได้กล่าวถึงทางแห่งการไม่เกิดใหม่ไว้ 2 ทาง คือ ทางสว่างและทางมืด ทางสว่างคือทางของผู้ที่ตายไปแล้วจะไม่กลับมาเกิดอีก ส่วนทางมืดคือทางของผู้ที่ตายไปแล้วจะต้องกลับมาเกิดอีก ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

"คติสองอย่างคือ ทางสว่างและทางมืดนี้ถือเป็นหลักของโลก
ทางหนึ่งคือทางสว่าง ไปแล้วไม่กลับ ส่วนทางมืดไปแล้ว
ยังต้องกลับมาอีก"²

---

¹"Just as a person casts off worn - out garments and puts on others that are new, even so does the embodied soul cast off worn - out bodies and take on others that are new." II.22, Ibid. P. 108 .

²"Light and darkness, these paths are thought to be the world's everlasting (paths). By the one he goes not to return, by the other he returns again." VIII.26, Ibid, P. 235.

ผู้ใดทำกรรมดีไว้ ผลของกรรมดีที่ทำไว้โดยเจตนาอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ใน
พระเวท ในยัญพิธี ในตบะกรรม และในการให้ทาน ผลของกรรมดีนี้จะส่งผลให้ไปเกิด
ในสถานที่อันประเสริฐ โดยฝ่ายทางสว่าง ทางสว่างนี้จะเป็นทางสำหรับผู้ที่ทำกรรมดี
ผู้ใดมาสู่ทางนี้แล้วจะไม่ต้องกลับมาเกิดอีก ดังข้อความต่อไปนี้

"ไฟ แสงสว่าง ทิวา วันเพ็ญ กิมพันต์ ผู้ใดสร้างกรรมย่อมไปถึง
พรหมโดยทางเหล่านี้"

"ผลของบุญใดที่กำหนดไว้ในพระเวท ในยัญพิธี ในตบะกรรม และใน
การให้ทาน พระโยคีผู้แจ้งผลของบุญทั้งหมดนั้นแล้ว ย่อมบรรลุถึง
สถานอันประเสริฐ และมีมาแต่เดิม"¹

ส่วนผู้ใดที่เขียนรู้ไตรเพท ดื่มน้ำใส่ม ละบาศได้แล้ว แต่ยังมีความปรารถนา
ที่จะไปสวรรค์ ผู้นั้นก็จะไปถึงโลกของพระอินทร์จะ เสวยผลบุญของตนเอง ไปชั่วระยะหนึ่ง
พอสิ้นบุญแล้วจะกลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีก เพราะว่าผู้ประพฤติดาม ไตรเพทนั้นยังมีความ
ต้องการ มีความอยากอยู่แต่ได้ทำความดีไว้ เมื่อตายแล้วจะไปสู่ทางมืด อันเป็นทางแห่ง

---

¹"Fire, light, day, the bright (half of the month),
the six months of the northern path (of the Sun), Then going
forth the men who know the Absolute go to the Absolute."

"The yogin having known all this, goes beyond the
fruits of meritorious deeds assigned to the study of the Vedas,
sacrifices, austerities and gifts and attains to the supreme
and primal status. " VIII. 24,28. Ibid. pp. 235 - 236.

หมอกควัน กลางคืน ข้างแรม เพ็ญต์ เป็นต้น บุคคลผู้ไปในทางเหล่านี้จะกลับมาเกิด
อีก จึงข้อความต่อไปนี้

"หมอกควัน กลางคืน ข้างแรม เพ็ญต์ พระจันทร์ ในทางเหล่านี้
พระโยคีไปแล้วต้องกลับมาเกิดอีก"¹

"ผู้รู้ไตรเพททั้งหลาย คัมภีร์โสมและชำระบาปได้สิ้นเชิงแล้ว
บูชาอาตมาด้วยยัตยิตี ปรารถนาไปสวรรค์ ท่านผู้รู้เหล่านี้ย่อมถึงโลก
ของพระอินทร์ (สวรรค์ของเทพเจ้า) และบสิโลกโคคะของ เทวดาอัน
เป็นทิพย์ในทิพย์โลก"

"เมื่อท่านเหล่านั้นได้บสิโลกโลกสวรรค์ อันโศภามแล้วพอสิ้นบุญย่อม
กลับมาเกิดยังโลกมนุษย์อีก ผู้ปฏิบัติตามหลักการในไตรเพท
ถึงปรารถนาความอยู่ย่อมได้รับการไป ๆ มา ๆ อย่างนี้ (เวียนว่าย-
ตายเกิด)"²

---

¹"Smoke night, so also the dark (half of the month), The
six months of the southern part (of the Sun), then going forth,
the yogi obtains the lunar light and returns." VIII.25, Ibid,
P. 235.

²"The knowers of the three Vedas who drink the soma juice
and are cleaned of sin, worshipping Me with sacrifices, pray for
the way to heaven. They reach the holy world of Indra (the lord
of heaven) and enjoy in heaven the pleasures of the gods."

"Having enjoyed the spacious world of heaven, they enter
(return to) the world of mortals, when their merit is exhausted;
thus conforming to the doctrine enjoined in the three Vedas and
desirous of enjoyments, they obtain the changeable (what is subject
to birth and death." IX. 20-21, Ibid, P. 246.

สำหรับผู้ที่ทำความชั่วนั้น เป็นคนชั่วร้ายต่ำทราม จะได้ไปเกิดในที่ไม่ดี
 หมดทุกขันธ์ในการเวียนว่ายตายเกิดอยู่รำไป ดังข้อความต่อไปนี้

"ผู้ซึ่งละเมิดต่ออาตมา จุร้าย เป็นคนชั่วร้ายต่ำทราม อาตมาจะห่ม
 บังลงไปในคำเกิดอสุร เวียนว่ายตายเกิดอยู่ตลอดไป"¹

นอกจากนี้ผู้ที่ซึ่งมีความอยากมาก ๆ มีความโกรธ และโลภอยู่ พวกนี้เมื่อตาย
 ไปจะไปสู่ขุมรกษัตริ์ ทรายใดก็ยังไม่ขจัด ความอยาก, ความโกรธ ความโลภ ให้หมดไป
 เพราะสิ่งที่กล่าวมานี้เป็นความฉิบหายที่ร้ายแรง ดังนั้นในคำสอนของภควัทคีตา จึงเน้นให้
 กำจัด ความอยาก ความโกรธ และความโลภให้หมดไป เพราะมันจะนำไปสู่ประตูนรก
 ดังข้อความต่อไปนี้

"ประตูนรกมีสามอย่าง อันเป็นเครื่องนำคนให้พินาศ ได้แก่ กาม
 โกรธ และโลภ เพราะฉะนั้นจึงควรละประตูทั้งสามนี้เสีย"²

ทรรศนะความหลุดพ้นของภควัทคีตา ที่เกี่ยวข้องกับกฎแห่งกรรมนั้นภควัทคีตา
 ถือว่าการบรรลุโมกษะ หมายถึงการทำลายสังขาร การคิดข้อง ความเห็นแก่ตัว ความ
 กระหายทยานอยากให้หมดสิ้นไป ดังข้อความต่อไปนี้

"ผู้ใดละกายตั้งบ่วงเสียได้ ไม่มีความปรารถนาต่อสิ่งใด ไม่มี
 อสังการหรือขมึงการ ผู้นั้นย่อมเพียงที่จะถึงสภาวะ"³

¹"These cruel haters, worst of men, I hurl constantly
 these evil-doers only into the wombs of demons in (this cycle of)
 births and deaths." XVI. 19, Ibid. p. 339.

²"The gateway of this hell leading to the ruin of the
 soul is threefold, lust, anger and greed. Therefore these three,
 one should abandon. " XVI. 21. Ibid. P. 340.

³"He who abandons all desires and acts free from longing,
 without and sense of mineness or egotism, he attains to peace.
 II. 71 Ibid. P. 128.

ดังนั้นการกระทำของผู้มรรลุก็จะทำเพราะเหตุเพียงว่า ยัน เป็นสิ่งที่ควร
กระทำ โดยปราศจากอุปาทาน เพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือของโลกเป็นสำคัญ เขา
ตระหนักว่า อาตมยนั้นไม่ได้เป็นตัวกระทำทุกสิ่งทุกอย่าง แต่เป็นเพียงประภคิตเท่านั้น
ที่เป็นตัวกระทำ ผู้ที่มรรลุแล้วจะ เห็นชัดแจ้งว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นมาจากอาตมยและอาตมย
ก็เป็นทุกสิ่งทุกอย่าง ดังข้อความกล่าวว่า

"ผู้ใดเห็นเราในทุกสิ่ง และเห็นทุกสิ่งในเรา เราย่อมไม่หายไปจากเขา
และเขาย่อมไม่หายไปจากเรา"¹

ส่วนผู้ที่มีความศรัทธาในอาตมย รู้แจ้งในอาตมย ประพฤติอยู่ในอาตมยอย่างแน่วแน่
และชำระบาป เสียด้วยญาณแล้ว บุคคลผู้นั้นย่อมบรรลุโมกษะอย่างแน่นอน ดังข้อความกล่าวว่า

"มีความศรัทธาในอาตมย มีความเป็นบุคคลในอาตมย แน่วแน่อยู่ในอาตมย
จงรักภักดีอยู่ในอาตมย ผู้นั้นย่อมบรรลุถึงสถานะที่อันไม่กลับมายอีก เพราะ
บาปทั้งหลายได้ชำระแล้วด้วยญาณ"²

---

¹"He who sees Me every where and sees all in Me; I am not lost to him nor is he lost to Me." VI. 30, Ibid. P. 204.

²"Thinking of that, directing their whole conscious being to that, making that their whole aim, with that as the sole object of their devotion they reach a state from which there is no return, their sins washed away by wisdom." V.17, Ibid. P. 180.

จะเห็นได้ว่าภควิธาน เน้นหนทางที่จะนำไปสู่การบรรลุโมกษะโดยถือเอา
 ความรู้เป็นแกนกลางสำคัญ กรรมและความรักดี เป็นแค่เพียงการแสดงออกของความรู้
 ถ้าปราศจากความรู้เสียแล้ว ความหลุดพ้น การละทิ้ง ความยึดมั่นถือมั่นในการกระทำ
 กรรมก็ดี การยิววยาคดีคือพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าโดยปราศจากการหวังผลใด ๆ ก็ดี ย่อมไม่
 อาจจะมีขึ้นได้ เพราะพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจะประทานความรู้แก่ผู้ที่จงรักภักดีต่อพระองค์เพื่อให้
 เขาสามารถเข้าถึงพระองค์ได้ ทรรศนะ เกี่ยวกับความหลุดพ้นของภควิธาน จึงเห็นว่า
 เมื่อที่วิภาคนันท์แจ้งเห็นความจริงในสภาวะที่แท้จริงของพรหมัน ก็ขอจัดความเห็นในความแตก
 ต่างระหว่างพรหมันและสิ่งต่าง ๆ เสียได้ โดยประจักษ์ชัดถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 แห่งวิภาคนันท์และพรหมัน เมื่อนั้นก็จะบรรลุโมกษะ และดำรงอยู่ในความสุขนิรันดร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย